

Багато творів, побудованих на інтонаціях фольклору є в розділі «П'єси» («Українська пісня», «Подільська колядка», «Подільська», «Народний танок», «Поліська колядка», «Волинська колядка» та ін.), а також в розділі «Ансамблі» («Щедрик», «Дивна новина», «Во Вифлеємі нині новина», «Веснянка» та ін.)

Висновки. Отже, сучасна українська фортепіанна педагогіка виконує не лише навчальну, а й виразну національно-виховну функцію. Формування світогляду й культурної самоідентифікації дитини відбувається значною мірою через мистецтво, а фольклор виступає носієм ментальних і ціннісних кодів нації.

Творчість М. Ластовецького та О. Яковчука переконливо демонструє усвідомлену опору на народну інтонаційність навіть у творах, написаних з використанням сучасних технік письма. У їхніх дитячих фортепіанних творах фольклор поєднується з модерною мовою, зберігаючи емоційну доступність і національний колорит, що у повній мірі відповідає основним принципам музичного навчання і виховання, серед яких надзвичайно важливим є принцип національної і культурної орієнтації, який передбачає використання народної музичної творчості для формування музичного смаку і національної свідомості української молоді.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ластовецький М. Фортепіанні п'єси для дітей та юнацтва (зошит 4) / ред.-упорядники Л. Філоненко, З. Ластовецька-Соланська. Дрогобич: Посвіт, 2018. 148 с.
2. Ластовецький М. Фортепіанні п'єси для дітей та юнацтва (зошит 5) / ред.-упорядники Л. Філоненко, З. Ластовецька-Соланська. Дрогобич: Посвіт, 2019. 148 с.
3. Мірошніченко С. В. Про національну ментальність української поліфонії. Українська тема у світовій культурі. Науковий вісник. К.: Омега-Л, 2001. Вип. 17. С. 246-258.
4. Яковчук О. Школа гри на фортепіано. К.: Поліграфічний центр «Фоліант», 2019. 256 с.

*Романишина Юлія
здобувачка I курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності А 4 Середня освіта (Мистецтво. Музичне мистецтво)
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії
Науковий керівник –
кандидат мистецтвознавства, доцент,
доцент кафедри вокалу та диригентсько-хорових дисциплін
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії
Качуринець Лілія*

ВЕСНЯНКОВИЙ ФОЛЬКЛОР ПОДІЛЛЯ У СУЧАСНІЙ МИСТЕЦЬКО-ПІСЕННІЙ ПРАКТИЦІ

Вступ. Веснянковий фольклор належить до найдавніших пластів традиційної музичної культури українців, поєднуючи ритуальну символіку, колективну дію та художньо організовану звукову форму. У подільському регіоні він має особливу вагу, оскільки зберігає архаїчні інтонаційні моделі, усталені образні структури та зв'язок співу з рухово-ігровими формами. У сучасному культурному просторі веснянки дедалі частіше функціонують поза

первісним обрядовим середовищем, інтегруючись у концертну й освітню практику, зокрема у музичне виховання дітей.

Мета статті – проаналізувати особливості функціонування веснянкового фольклору Поділля як цілісної художньо-комунікативної системи в сучасній мистецько-освітній практиці.

Основний текст. Пісенна культура Поділля тривалий час перебувала в полі наукової уваги, що зумовлено її жанровою різноманітністю та виразною регіональною специфікою. Уже фольклорні видання першої половини XIX століття (В. Залеського, М. Максимовича, З. Ходаковського) містять записи народнопоетичного матеріалу краю, які засвідчують сформованість місцевої музично-поетичної традиції. Подільські пісні органічно входять до загальноукраїнського фольклорного масиву, водночас зберігаючи інтонаційні, ладові й образні риси, зумовлені локальним культурним середовищем.

Вивчення народної творчості Поділля пов'язане з появою перших наукових праць К. Шейковського «Побут подолян» (1859) [6], А. Свидницького «Великдень у подолян» (1861), А. Коціпинського «Пісні, думки і шумки руського народу на Поділлі, Україні і в Малоросії» (1862) [2], у яких пісенна традиція осмислюється у зв'язку з побутом, календарною обрядовістю та світоглядними уявленнями населення. У цих дослідженнях веснянки постають як складова річного обрядового циклу, корельована з аграрним календарем, трудовими практиками та символікою оновлення природи, з формульною поетикою й обов'язковим поєднанням співу з рухом і грою.

Інтерес до подільської пісенної традиції зумовлений історико-культурною своєрідністю регіону. Визвольні війни доби Богдана Хмельницького, селянські рухи та постать Устима Кармалюка закарбувалися в колективній пам'яті, вплинувши на образність, емоційну насиченість і мелодичну виразність фольклору. Поєднання історичного досвіду, природного середовища та живої співочої практики сприяло формуванню особливої пісенної ментальності Поділля, у якій веснянковий пласт посідає помітне місце.

Осмислення веснянкового фольклору потребує урахування ширшого соціокультурного контексту, що формував традиції співу, руху й обрядової дії. Дослідники відзначали естетичну чутливість подолян, яка виявлялася у побуті та зовнішньому вигляді. Так, Люцина Стадницька наголошувала на «їхньому прагненні до краси в одязі: гаптовані кошики, багато вишиті на ручних сорочках, спідниці з ясними фалдами, пояси з кольоровою вовною, білі фартухи, численні корали (“намісто”)» [8, с. 571]. Важливим компонентом світоглядних уявлень була символіка природи, зокрема образи птахів, поширені у веснянковому репертуарі. Л. Стадницька зазначала: «...у калиновому гаю зозуля, улюблений птах нашого люду, що приносить вісті від коханих, що живуть “у чужині” (чужому краю), а часто навіть із побутового світу; це птах, що вищує багатство, пророкує для дівчат час шлюбу з коханим» [8, там же].

Описуючи молодь Поділля, Л. Стадницька фіксувала моделі соціальної взаємодії, у яких спів, танець і музичний супровід становили цілісність. За її спостереженням, молодь

танцювала під скрипку й цимбали; хлопці оплачували танці, а дівчата на Великдень дарували писанки, причому до танцю запрошували лише «своїх» дівчат [8, с. 572].

У контексті жанрової систематизації народнопісенного матеріалу важливими є узагальнення Ірини Батирєвої, яка наголошує: «І вже перші записувачі фольклору встановили генеральний принцип поділу їх на дві великі групи: обрядові та необрядові...» [1]. Такий поділ відображає ступінь архаїчності, оскільки календарно-обрядові пісні зберігають найдавніші риси мовної, мелодичної та ритмічної організації.

Веснянки як складова весняно-літнього циклу виконувалися у визначений календарний період і входили до структури обрядової дії; їх супроводжували хороводи та ігрові сюжети: «Кривий танець», «Воротар», «Подольночка», «Мости», «Мак», «Вербовая дощечка» [1]. Поєднання співу, руху й гри визначає синкретичну природу жанру та пояснює його адаптивність у сучасному мистецько-освітньому просторі.

Вагомий внесок у фіксацію подільського пісенного матеріалу належить Оскару Кольбергу. Як зазначає Оксана Шалак, у збірнику «Pieśni ludu z Podola rosyjskiego. Zebrane w latach 1858 i 1862» (1888) було опубліковано 29 пісень різних жанрів [5, с. 29]. Етнографічні спостереження О. Кольберга щодо святкування Великодня на Поділлі уточнюють функціонування веснянок у живому обрядовому середовищі: «Збереглися тут та в околицях звичаї давнього язичництва: у день Великодня збирається молодь і влаштовує біля церков та костелів танцювальні ігрища, що називаються гаївками, з різними піснями, які зовсім не відповідають цій [церковній] урочистості. Це, напевно, залишок релігійних ігрищ...» [7, с. 40].

Матеріали Оскара Кольберга демонструють локальну варіативність весняних практик: записи з околиць Сатанова, Ярмолинців і Проскурова відображають як сталі жанрові ознаки, так і трансформації назв і сюжетів [7, 58–66]. Ігрові пісні великоднього циклу розкривають соціально-символічний зміст веснянок: «Ходить коничок понад річкою», «Там на кладці...», «Єсть в горосі три стручки» [7, с. 58]. Особливо показовою є гра «Жучок» [7, с. 59], у якій тілесна композиція учасників формує «живий місток», а супровідний спів регулює ритміку й динаміку дії (рис. 1).

Рис. 1 Фрагмент нотного прикладу веснянки «Жучок»

Нотний запис веснянки, зафіксований у с. Ярмолинці Хмельницького району, дозволяє простежити її виконавські засади. Маршова ритміка корелює з рухом гри, адже кожна чверть

відповідає кроку дівчинки-«жучка». Мелодика з вузьким амбітусом і тяжінням до сусідніх ступенів полегшує гетерофонне виконання під час руху, а рефрен «Гия, гия, га» виконує функцію ритмічного сигналу, що активізує дію та маркує завершення ігрового циклу [7, с. 59–60].

У сучасному мистецько-освітньому просторі веснянки виконують інтерпретаційну функцію, входячи до концертних програм, фольклорних композицій та педагогічних практик, де автентичні ладо-ритмічні моделі поєднуються з адаптованими формами подачі. Особливо органічно жанр інтегрується у дитяче виконавство, сприяючи формуванню ансамблевості, ритмічної координації та інтонаційної стабільності.

Показовим прикладом переосмислення веснянкового фольклору стало дійство «Весна – красна у плин пішла: традиція, що звучить нині» (квітень 2024, сквер Степана Бандери), реалізоване творчими колективами Хмельницької школи мистецтв «Заріччя». програмі взяли участь зразковий вокальний ансамбль «Веселі нотки» (керівник Т. Килимник), дитячий фольклорний ансамбль «Джерелиця» (керівник Ю. Романишина) та Народний аматорський ансамбль народного танцю «Веселка» (керівник О. Петрина). Виконання веснянок поєднувалося з танцем і залученням глядачів до хороводів; відеофіксація заходу за посиланням: <https://www.youtube.com/watch?v=0qHixla-NPE> [4].

Висновки. Отже, веснянковий фольклор Поділля в сучасній мистецько-освітній практиці функціонує як цілісна художньо-комунікативна система, де архаїчні музично-поетичні структури поєднуються з новими сценічними та педагогічними формами. Його життєздатність визначає синкретизм співу, руху й обрядової дії, що забезпечує адаптацію жанру без втрати структурної основи. Інтерпретація веснянок у дитячому виконавстві та концертній практиці підтримує тяглість традиції й розширює можливості її культурної трансляції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Батирева І. Пісенний фольклор українського села. Музей Івана Гончара: музейний блог. URL: <https://surl.lt/dzpjom> (дата звернення: 05.02.2026).
2. Коціпінський А. Г. Пісні, думки і шумки руського народу на Поділлі, Україні і в Малоросії. Київ, К-П: Вид. [А.Г. Коціпінський], 1862. 306 с. : ноти.
3. Пісні люду з Подолу російського. Зібране з 1858 і 1862 років [зібрав Оскар Кольберг] // Збірник відомостей до антропології краю. С. 236.
4. Романишина Ю. Дитячий фольклорний ансамбль «Джерелиця» – «Прийшла весна красная, красная» : YouTube. URL: <https://surl.li/dlvgoe> (дата звернення: 11.02.2026).
5. Шалак О. Український фольклор Поділля на сторінках польських періодичних видань XIX століття. Народна творчість та етнологія, 2012. № 4. С. 25–32.
6. Шейковський К. В. Быть подолянъ. Київ: А. Давиденко, 1860. Том 1. Вип. 1. 87 с.
7. Kolberg O. Dzieła wszystkie. Poznań: REDAKCJA DZIEŁ WSZYSTKICH OSKARA KOLBERGA, 1994. 357 s.
8. Stadnicka L. Character, obyczaje, obrzędy ludu rusińskiego na Podolu / [skreslila Lucyna Stadnicka] // Wędrawiec. 1883. T. 42. S.571–572.